

*Anna Różańska,
Krzysztof Gabrylewicz*
(Szkola Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie)

Charakterystyka stylistyczna, konstrukcyjno-materiałowa oraz technologia wykonania niezachowanej drewnianej bożnicy w Zabłudowie

109

Polska jest krajem o bogatej kulturze i tradycji, na którą składają nie tylko doświadczenia narodu polskiego, lecz również innych nacji zamieszkujących te tereny. Owa wielokulturowość od wieków była wizytówką naszej ojczyzny, znajdując odbicie między innymi w polskim krajobrazie, gdzie w wielu małych miasteczkach obok kościołów i cerkwi można było dostrzec żydowskie bożnice. Wielki dramat, jakim była druga wojna światowa, przyniósł niemal całkowitą zagładę kultury i obecności Żydów na ziemiach polskich, w tym wszelkich śladów materialnej kultury o charakterze sakralnym – drewnianych bożnic.

W Polsce najbardziej dostępnym materiałem budowlanym od zawsze było drewno, stąd bogata tradycja budownictwa drewnianego, którą przejęły wszystkie nacje zamieszkujące te tereny. Wpłynęła ona również na budowle wznoszone – na potrzeby kultu i użytku gminy – przez społeczność żydowską. Żydzi nie przynieśli bowiem ze sobą tradycji ciesielskich, korzystali natomiast obficie ze wzorów polskiego budownictwa i zasymilowali je na własne potrzeby. Stworzyli w ten sposób niezwykle malownicze konstrukcje, będące symbolicznym połączeniem polskich i żydowskich tradycji. Bożnica z Zabłudowa jest jednym z wielu tego typu obiektów, który w wyczerpujący sposób odzwierciedla tendencje budownictwa drewnianego z terenów obecnej Białostoczczyzny z okresu XV/XVI w.

Celem artykułu jest charakterystyka bożnicy z Zabłudowa, analiza jej historii, konstrukcji i specyfiki materiału, z jakiego powstała, na tle warunków, jakimi obwarowane było sakralne budownictwo gmin żydowskich na terenach dawnej Rzeczypospolitej (m.in. orientacja budowli, wymogi ukształtowania terenu) oraz przedstawienie dawnych technik, narzędzi i rozwiązań konstrukcyjnych. Zakres pracy obejmuje jedynie te części budowli, które zostały udokumentowane w źródłach (opisy, rysunki, plany, zdjęcia). Są nimi: rozkład wnętrza i elementy konstruk-

cji ścian, więźby dachowej, pokrycia dachowego, otworów okiennych i drzwiowych oraz detali ozdobnych, jak również główne akcenty wystroju wnętrza (bima i Aron-ha-kodesz).

W artykule zwrócono uwagę na tradycyjne sposoby wznoszenia opisywanej budowli oraz rozważono problemy związane z ewentualną rekonstrukcją obiektu.